

розвиток професійного мислення, комунікації, оволодіння методиками саморегуляції, самовдосконалення. Третій блок – деонтологічний: на основі професійного деонтологічного коду, елементами якого є цінність законності, верховенства права, гуманності, справедливості, відповідальності, професіоналізму, узагальнює правову, політичну, моральну, естетичну, психолого-педагогічну, інформаційну, економічну культуру юриста.

1. Національний класифікатор України: «Класифікатор професій» ДК 003:2010 : Наказ Держспоживстандарту України 28.07.2010 № 327 // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va327609-10> (дата звернення: 09.02.2020).

2. Про затвердження Зміни № 5 до національного класифікатора України ДК 003:2010 : Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України № 1328 від 10.08.2016 // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1328731-16> (дата звернення: 09.02.2020).

3. Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів : Закон України 1403-VIII від 28.08.2018 // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1403-19> (дата звернення: 09.02.2020).

4. Савіщенко В.М. Діахронія деонтологічно-зорієнтованої моделі професійної компетентності юриста. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2019. № 63. Т.2 С. 147-155.

Скиба Елеонора Костянтинівна
доктор філософських наук, доцент,
професор кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ВПЛИВ ФІЛОСОФІЇ ПРАВА НА ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СВІДОМОСТІ

Необхідність створення демократичної, справедливої та правової держави вимагає від соціально-відповідального суб'єкта розуміти, що об'єктивна логіка розвитку буття і своєрідність нинішньої соціально-історичної ситуації полягає в тому, що в сьогоденні нашої країни зійшлися разом минуле та нове, новітні цінності та цінності минулого. Саме на цьому протистоянні цінностей людського духу формується ідеологічне забезпечення теоретичної та практичної діяльності у питаннях державотворення. Гострота боротьби між ними знаходить своє відображення у наявності морально-правових конфліктів сучасного суспільства України. Наша держава зараз переживає дуже відповідальний період, фактично виборюючи свій, неповторний від інших країн, дер-

жавотворчий шлях.

Актуальність розробки питань державотворення вбачається у необхідності пошуку теоретичних основ новітньої теорії, як такої, що здатна забезпечити прогресивний розвиток країни та допоможе узгодити протиріччя сучасної соціально-культурної, економічної, морально-правової ситуації.

В таких умовах особлива увага має бути на формуванні морально-правового, етично та естетично освіченого, оптимально сформованого та готового до особистих змін представника юридичних спеціальностей. Для того, щоб оцінити сучасний стан системи та необхідність змін, щоб побачити об'єктивну реальність та можливість особистого шляху у реальності, яка постійно змінюється, людини має піднятися над сьогоденням; вона має вміти бачити загальне та відокремлене, історичну перспективу та вектори досягнення нових цілей.

Боротьба колишніх владних та нових демократичних структур, необхідність захисту територіальної цілісності, нагальність розробки програм модернізації промисловості та збалансованості суспільних інститутів, усе це актуалізує питання удосконалення теоретичних та практичних аспектів державотворення, забезпечення економічного та соціального розвитку України.

Підвищений інтерес до практичних та теоретичних питань ідеології державотворення пов'язаний із проблемами здійснення та вдосконалення державотворчої практики.

Філософія права - особлива галузь знання, що спрямовує свої зусилля на вивченні філософських аспектів юриспруденції, займає важливе місце у теоретичній розбудові методологічних засад суспільно важливих засад соціального пізнання. Філософія права вчить людину самостійно та критично мислити, допомагає особистості зрозуміти світ універсальних смислів та загальнолюдських істин права. Саме філософія права вивчає питання проблем буття права, розробляє засоби пізнання сутності соціально-філософських протиріч, що впливають на мораль та право суспільства та держави.

Філософія права займається розробкою теоретичних принципів розвитку державності, теоретичним обґрунтуванням розвиненої системи права. Таким опосередкованим засобом вона впливає на формування та створює передумови становлення правосвідомості громадянського суспільства. Головні філософські питання правової реальності перетворюються філософією права на мову закону, яка демонструє правову ситуацію як філософську модель існування суспільства у певний період існування. Ми можемо проаналізувати наші уявлення та знання про право як філософсько-сформовані конструкції, що допомагають достеменно вивчити сутність права та призначення закону. Філософія права як галузь знання допомагає юристу дослідити право через філософські категорії та загальнолюдські гуманістичні принципи. Вивчення філософії права допомагає майбутнім правознавцям розуміти справжню сутність права та захищати універсальні людські цінності у своїй практичній діяльності.

Політична свідомість є важливою утворюючою складовою процесу формування ідеології державотворення. У цьому сенсі філософія права формує аналітико-критичну спрямованість студентів-правознавців, розвиває прагнення та вміння піддавати сумніву та критичній експертизі питання правового регулювання суспільних відносин через наукове пізнання. Філософський аналіз права забезпечує здатність суб'єктів правосвідомості виходити за межі суто правових реалій в сфері загальних універсальних істин, що, безумовно, спричиняє розвинутій філософсько-правовій свідомості майбутнього юриста. Філософсько-правова свідомість допомагає вирішити питання про найбільш істотні, визначальні цілі, цінності і смисли буття права, якими керуються у своїй професійній діяльності суб'єкти правосвідомості і правовідносин, майбутні правники. Однією із найважливіших функцій філософії права є виховно-освітня функція. Сучасний період існування правової системи в Україні характеризується як період радикальних докорінних перетворень, коли індивідуальна та колективна правосвідомість піддаються постійному оновленню. В цей час особливо важливо для студентів юридичних професій побачити свою персональну відповідальність за гуманістичне перетворення правової дійсності України. Майбутній юрист-практик, світогляд, якого сформовано на загальнолюдських цінностях, вміло вибудовує ієрархію цих цінностей орієнтуючись на вищі суспільно значимі цінності. У своїй правотворчій, правозастосовній та правоохоронній діяльності сучасний юрист повинен розуміти свою особисту професійну місію у тому, щоб реалізувати принципи справедливості, суспільного блага та гуманістичної рівності, які мають бути підґрунтям, на якому будується вся професійна діяльність юриста. Сучасний правник через правотворчі та правозастосовні дії опосередковано приймає участь у процесі формування ідеології державотворення. Оволодіння загальними методологічними принципами, які розробляє філософія права для вивчення правової реальності допомагає зрозуміти, що процес державотворення має загальні властивості та завжди є відображенням політичної та правової свідомості усіх громадян.

Стан свідомості віддзеркалює правову свідомість соціально-відповідального суб'єкта, яким має бути кожен представник юридичної професії. Тільки ґрунтуючись на соціально-філософському розумінні таких понять як суспільна свідомість, право, правові відносини, правове буття, правова свідомість юрист-практик може встановити взаємозв'язок між суспільною та правовою видами свідомості. Тим самим, юрист розуміє у повній мірі свою індивідуальну відповідальність за перетворення у колективні свідомості, яка з об'єктивною закономірністю є відображенням суспільної свідомості та є формуючим чинником правосвідомості суспільства. Таким чином, стан суспільної правосвідомості виступає у якості опосередкованого показника індивідуальної правосвідомості громадян, і у першу чергу, правосвідомості юриста, який своєю практичною діяльністю впливає на процес формування суспільної правосвідомості. Високий рівень правосвідомості є чинником державо-

творчого потенціалу. Теоретична думка сьогодення, характеризуючи стан суспільної правосвідомості, відмічає наявність різноспрямованості, ідеологічного дисонансу, суперечливості у свідомості та, як наслідок, у правосвідомості громадян. Юрист-практик, озброєний знанням основних філософських принципів може у межах своєї індивідуальної правничої діяльності впливати на людське буття, на правову дійсність та долати негативні наслідки відсутності належної уваги до процесу формування правосвідомості суспільства як формуючого чинника державотворення.

Філософія права як особлива галузь пізнання допомагає встановити, що правосвідомість суспільства відображає правове буття, систему правових відносин та правову реальність, які за своєю сутністю спрямовані на процес розбудови держави та правової культури сучасного українського суспільства.

Халапсіс Олексій Владиславович
доктор філософських наук, професор,
професор кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

РІД ТА PATRIA ЯК ФУНДАМЕНТАЛЬНІ ЕЛЕМЕНТИ РИМСЬКОЇ ІДЕЇ

Стародавні римляни надавали великого значення роду і сімейній ієрархії. Батько мав повне панування над своїми дітьми, включаючи право життя і смерті. Едвард Гібон писав: «На форумі, в сенаті або в таборі дорослий син римського громадянина користувався публічними і особистими правами *людини*, а в будинку свого батька він був не більше як *річчю*, що належить в силу закону до одного розряду з рухомістю, рогатою худобою і рабами, яких норавливий власник міг відчужувати або знищувати, не наражаючись за це на відповідальність ні перед яким земним судилищем... Ані вік, ані ранг, ані консульське звання, ані почесні тріумфи не знімали з самого знаменитого громадянина уз синівської покори; його власне потомство входило до складу сім'ї їх загального предку, а усиновлення давало не менш священні і не менш суворі права, ніж ті, які були засновані на походженні» [1, с. 41-42]. Поступово влада глави роду обмежувалася, але відгомони цієї традиції зустрічаються і за часів імперії.

Смерть окремої людини була природним фактом, однак згасання цілого роду сприймалося як трагедія. Тому було вжито заходів, щоб зі смертю членів роду або їх бездітністю не припинявся сам рід. По-перше, усиновлення в Римі практикувалося не тільки (і навіть — не стільки) по відношенню до ді-